

Työehdot-osasto

31.12.2024

SAK 16056 / 2024

Liikenne- ja viestintäministeriö
Kirjaamo@lvm.fi

VN/17016/2024

Hallituksen esitysluonnos koskien ilmailun turvallisuutta edistäviä säädösmuutoksia

Ilmailualan turvallisuuden maksimointi on luonnollisesti äärimmäisen tärkeä tavoite, johon meitä velvoittavat myös kansainväliset säädökset. On syytä huomioida, että niiden käytännön toimeenpanossa kuitenkin esiintyy vaihtelua jo pohjoismaidenkin välillä.

Ilmailualan turvallisuuden varmistamiseksi henkilöstön toiminta- ja työkyky ovat kriittisiä tekijöitä. Yksi tärkeä työkykyyn liittyvä tekijä on päihitteettömyys ilmailualan työtehtävissä.

Näiden turvallisuustavoitteiden saavuttamiseksi on käytettävä keinoja, jotka ovat käytännössä toimivia, oikeasuhteisia ja perusoikeuksien mukaisia.

Ilmailualan erityisyydestä huolimatta on myös mahdollista, että valittavaksi tulevilla keinoilla on myöhemmin heijastusvaikutuksia muille toimialoille.

Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry esittää joitakin muutosehdotuksia lausuttavana olevaan HE-luonnokseen.

SAK myös toivoo, että se olisi ollut mukana alkuperäisen lausuntopyynnön jakelulistalla, koska käsitellään työelämän keskeisiin kysymyksiin, työntekijöiden oikeuksiin ja velvollisuuksiin sekä työturvallisuuteen ja työterveyteen liittyviä asioita.

Puhalluskokeista

HE-luonnoksessa mainittu esimerkki Saksassa tapahtuneesta onnettomuudesta ei liity suomalaisen ilmailun päihitteettömyyteen mitenkään. Alkoholin käyttöön liittyneitä lento-onnettomuuksia ei Suomessa tapahdu, ei ole tapahtunut kymmeneen vuosiin. Näin luonnollisesti tulee ollakin.

Sen sijaan Suomessa on esiintynyt joitakin tapauksia alkoholiongelmisista lentäjistä, ja ilmailuturvallisuuden varmistamiseksi on tärkeitä turvata heille mahdollisimman varhainen tuki ja apu päihdeongelmissa. Ilmailuturvallisuudelle haittaa ja vaaraa saattaisi aiheutua myös krapulaisena tai väsyneenä työskentelystä. Väsymystila saattaa tutkitusti vastata yksilön tarkkaavaisuudelle ja suorituskyvylle yli promillen humalatilaa.

Päihdeongelma ei tule esille eikä työntekijä avun piiriin työajalla tehtävillä puhalluskokeilla, kun väsynyt ja/tai krapulainen työntekijä puhaltaa nollat. Alkoholihaittoja ilmailuliikenteessä ei näin ollen estetä lisäämällä

Työehdot-osasto

31.12.2024

puhalluskokeita, vaan aktiivisella päihdehaittoja ennaltaehkäisevällä yhteistyöllä työnantajan, työntekijöiden ja työterveyshuollon kesken. Puhalluskokeista säättäminen laissa HE-luonnoksessa kuvatulla tavalla ei sellaisenaan lisää turvallisuutta nykytilaan verrattuna lainkaan.

Työterveyshuollon rooli

Työterveyshuollon rooli jää HE-luonnoksessa ohueksi, kun tulisi korostaa sen merkitystä alkoholihaittojen ennaltaehkäisyn ja varhaisen puuttumisen asiantuntijana ja kumppanina. Satunnaiset puhallutukset eivät ole tässä riittävä tai tehokkain toimi.

HE-luonnokseen tulisi lisätä selkeä velvoite aktiivisesta yhteistyöstä työterveyshuollon kanssa päihdehaittojen ennaltaehkäisemiseksi sekä varhaisen tuen palvelujen ja vapaaehtoisen hoitoonohjauksen toteuttamiseksi.

Tiedonantovelvollisuus

Hyvin ongelmallista on, jos lakimuutos vie vapaaehtoisesti päihdehoitoon hakeutuneita työntekijöitä nykyistä hankalampaan asemaan, kun viranomaiselle tulisi tiedonantovelvollisuus työnantajalle (esityksen kohta 11.1.3). Näin ollen esim. apua hakeva lentäjä voi joutua ongelmiin vapaaehtoisen päihdehoidon aikana. Tämä saattaisi nostaa kynnystä hakea vapaaehtoisesti apua jo varhaisessa vaiheessa, ja tosiasiallisesti heikentäisi työntekijöiden työkykyä sekä ilmailuliikenteen turvallisuutta. Kohdan uudelleenmuotoilua tai poistamista tulisi vielä harkita.

Puhalluskokeet ennen työvuoron alkua

Suomen rikoslaissa on säädetty ilmailujuopumuksen promillerajoista, mutta ilmailulain perusteella promilleraja on nolla. HE-luonnoksessa esitetyt rikoslakia käsittelevät kohdat ovat siis käytännössä merkityksettömiä, kun ilmailulain pohjalta on jo täyden päihteettömyyden periaate. Työsuhde päättyy siihen työajalla vähäisessäkin määrin positiivisen puhalluskokeen jälkeen.

Tästä syystä satunnaispuhallutukset on tähän saakka suoritettu sopimukseen perustuen ja ennen työajan alkua, mikä on mahdollistanut työnantajalle hoitoonohjauksen. Tällaiset tilanteet ovat käytännössä erittäin harvinaisia.

HE-luonnoksessa puhallutukset ehdotetaan tehtäväksi työajalla, mikä positiivisen löydöksen myötä johtaisi työsuhteen päättymiseen ilman saavutettavia lisääntyneen turvallisuuden hyötyjä. Nykytilanne on jo toimiva sen varmistamiseksi, ettei lentotyötä tehdä vähäisenkään alkoholin vaikutuksen alaisena.

Työehdot-osasto

31.12.2024

Mikäli tähän kuitenkin halutaan lisäsäädöksiä, tulisi pykälä kirjoittaa niin että puhalluskoe tehdään työvuoroon saavuttaessa ennen työvuoron alkua ja asianomainen työntekijä ohjataan tarvittaessa hoitoon. Tilanteessa tulee myös olla läsnä vähintään kaksi puolueetonta, luotettavaa henkilöä, jotka hallitsevat alkometrin käytön hyvin.

Liikennelentäjille voi puhallutuksesta seurata kolmenlaisia seuraamuksia: a) työoikeudellisia, b) valvojan viranomaisen toimia lupakirjan omistajaa koskien taikka c) rikosoikeudellinen vastuu. Seuraamukset poikkeavat keskeisellä tavalla siitä, mitä esimerkiksi muuta työtehtävää suorittavalle seuraisi työnantajan päihdepolitiikan perusteella. Myös muilla työtehtävillä saattaa olla ratkaisevan tärkeä merkitys ilmailuturvallisuuteen. Olisi perusteltua, että myös lentäjillä tulisi olla mahdollisuus hoitoonohjaukseen harvinaisissa ongelmatilanteissa puhalluskokeeseen liittyen.

Täyden päihitteettömyyden periaatteen ja puhallutuksessa todetun hyvin vähäisen promillepitoisuuden (esim 0,1 promillea) perusteella saattaa muodostua käytännön ongelma. Jos tällaisen puhallutustuloksen jälkeen verikoe näyttäisi puhdasta tulosta (nolla), jää aito epäselvyys, onko puhallutustulos ollut virheellinen vai ehtikö vähäinen alkoholi palaa kehosta verikokeeseen siirtymisen aikana. Puhallutustulos johtaisi kuitenkin työsuhteen sanktioihin. Tämä tulisi mahdollisessa säädösmuutoksessa huomioida vähintäänkin tarkemmilla mittauslaitteistoja koskevilla vaatimuksilla sekä menettelytapojen määräyksillä. Voitaisiin edellyttää, että aina on käytettävä hyvässä toimintakunnossa olevia tarkkuusalkometrejä. Näiden melko hintavien laitteiden hankinta ja ylläpito kattavasti työpisteisiin ympäri maan tarkoittaisi huomionarvoisia lisäkustannuksia.

Perusoikeudet

Kun huomioidaan puhallutuksista aiheutuvat seuraukset työsuhteelle ja mahdollisesti myös rikosoikeudellinen vastuu, asiassa saattaa olla perusoikeuksiin liittyvää ristiriitaa. Viranomaisille suunnitellussa velvollisuudessa antaa tietoja työnantajille tulisi paremmin huomioida yksityisyyden suoja sekä tietojenkulkuun liittyvät ongelmat. Niin ikään yksityisyys tulisi pystyä turvaamaan myös lentokenttäolosuhteessa tehdyissä puhallutuskokeissa.

Perusoikeuksiin liittyviä ongelmia saattaisi esiintyä mm. ajatellen eri työntekijäryhmille koituvia erilaisia seuraamuksia, oikeutta yksityisyyden suojaan ja oikeutta työhön.

Huomioitavia Suomen perustuslain pykäläitä ovat vähintäänkin 124§, 6§, 10§ ja 18§. Näkemyksemme mukaan asiassa on kyse sellaisesta merkittävän julkisen vallan käytöstä, jota ei tulisi siirtää viranomaiselta työnantajalle. Jos HE:tä kuitenkin tullaan viemään tässä muodossa eteenpäin ilman olennaisia muutoksia sisältöön, tulisi se viedä myös perustuslakivaliokunnan käsiteltäväksi ja arvioitavaksi.

Työehdot-osasto

31.12.2024

Päihdeohjelma ja yhteistoiminnan toteuttaminen

Päihdeohjelman sisällön ja valmistelun osalta olisi hyvä täydentää varsinaiseen pykälään keskeiset periaatteet siitä, että päihdeohjelman tulee sisältää päihdehaittojen ennaltaehkäisyn ja varhaisen tuen toimet työpaikalla. Näiden mainitseminen vain perusteluissa ei ole riittävää.

Yhteistoiminnallisuuden osalta on tärkeätä, että HE-luonnoksen sisältämät asiat käsitellään kattavasti työpaikan yhteistoimintamenettelyssä kaiken kokoisilla työpaikoilla.

Koska kyse on kuitenkin ensisijaisesti työturvallisuuden ja työterveyden teemoista, tulee HE-luonnoksesta poistaa kokonaan viittaus yhteistoimintalakiin ja ehdotus yhteistoimintalakiin tulevasta lisäyksestä. Sen sijaan tulee viitata työturvallisuuslain 17 pykälään ja työterveyshuoltolain 8 pykälään, joissa säädetään yhteistoiminnasta työturvallisuuteen ja työterveyteen liittyvissä kysymyksissä.

Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry

Riitta Työläjärvi
Asiantuntijalääkäri
riitta.tyolajarvi@sak.fi

Jakelu: LVM Kirjaamo
Saara Louko
Iida Huhtanen